

Aranka Ignasiak – Szulc
Wojciech Kosiedowski
Katedra Integracji Europejskiej i Studiów Regionalnych
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

ZMIANY W SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ UNII EUROPEJSKIEJ ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM PAŃSTW I REGIONÓW EUROPY ŚRODKOWOSCHODNIEJ

Wprowadzenie

W ostatnich dziesięcioleciach światowy system gospodarczy, w związku z procesami globalizacji, szybko się polaryzuje. Rosną międzynarodowe i międzyregionalne różnicowania w poziomie, dynamice i charakterze rozwoju gospodarczego, a wraz z nimi dysproporcje w poziomie i warunkach życia ludności oraz w stratyfikacji społecznej. „Nie ulega wątpliwości – stwierdził Bank Światowy w raporcie z 2006 r. – że żyjemy w świecie, w którym panuje bardzo głębokie zróżnicowanie możliwości prowadzenia życia swobodnego, zdrowego i pełnowartościowego” (World Development Report..., 2006, s. 51)¹. Narastanie tych dysproporcji jest, zdaniem wielu znanych ekonomistów (jak m. in. laureaci Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii: K. Arrow, G. Debreu, J.E. Stiglitz), jednym z kluczowych albo nawet najważniejszym problemem ludzkości i zagrożeniem dla jej przyszłości. Wspólnoty Europejskie postanowiły zmierzyć się z tym problemem i w tym celu podjęły politykę spójności (kohezji), polegającą na stopniowym niwelowaniu dużych różnic w poziomie rozwoju państw członkowskich oraz regionów, z których te państwa się składają. O polityce tej mówi Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską w art. 158: „Wspólnota rozwija i prowadzi działania służące wzmocnieniu jej spójności gospodarczej i społecznej, aby wesprzeć harmonijny rozwój całej Wspólnoty. Celem Wspólnoty jest w szczególności zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju poszczególnych regionów oraz zmniejszenie zacofania regionów lub wysp najbardziej pokrzywdzonych, w tym obszarów wiejskich” (Dz. U. WE C 325 z 24.12.2002 r.; cyt. za: Kamiński, 2004, s. 158). Źródłem środków finansujących prowadzone w tym zakresie działania są fundusze strukturalne i Fundusz Spójności.

Dzięki szeroko zakrojonej polityce spójności, na obszarze UE międzypaństwowe i międzyregionalne różnicowania nie tylko nie pogłębiają się (poza pewnymi wyjątkami), lecz w dłuższym okresie maleją. Pod tym względem Unia jest wyjątkiem we współczesnym świecie i stanowi wzór przez wielu podziwiany i uważany na godny naśladowania.

Polityka spójności napotka jednak także na oceny krytyczne. Jej przeciwnicy twierdzą, że przyczynia się do osłabienia konkurencyjności gospodarki państw Unii na rynku światowym, zwłaszcza wobec Stanów Zjednoczonych i Dalekiego Wschodu. Przedmiotem krytyki są także koszty tej polityki, zarówno faktycznie poniesione jak i alternatywne. Podkreśla się, że gdyby środki wydatkowane na budowanie spójności przeznaczyć na działania kreujące postęp technologiczny, innowacyjność i przedsiębiorczość, doskonalenie kapitału ludzkiego i

---

¹Raport ten zawiera liczne przykłady dramatycznie rosnących dysproporcji społeczno – gospodarczych. Między innymi podaje, że roczne wydatki konsumpcyjne w 2003 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca i wg parytetu siły nabywczej wynosiły: w Nigerii 279 USD, w Luksemburgu 17232 USD, tzn. 62 razy więcej (wg kursu walut różnica ta byłaby jeszcze wielokrotnie większa). W teście Nigerii odsetek ludności otrzymującej dochód do dyspozycji mniejszy niż 1 USD dziennie wynosił 70,8% (w Polsce poniżej 2%).

in., gospodarka Unii bardzo zyskałaby na konkurencyjności i efektywności. Można zauważyć, iż poglądy tego rodzaju zyskały na popularności po poszerzeniu się UE na wschód.

Nie wdając się w tym miejscu w toczący się spór między zwolennikami i przeciwnikami koncepcji spójnej Europy, należy stwierdzić, że z punktu widzenia Polski i innych państw EŚW, polityka spójności – pomimo pewnych dyskusyjnych konsekwencji – zasługuje na akceptację i jednoznaczne poparcie. Polityka ta jest bowiem dla państw słabiej rozwiniętych ważnym czynnikiem przyspieszenia wzrostu gospodarczego, poprawy bezpieczeństwa ekonomicznego i socjalnego oraz poziomu życia ludności. Dzięki niej postkomunistyczna EŚW zyskała historyczną szansę odrobienia wielowiekowego zacofania gospodarczego w stosunku do Zachodu. W związku z tym, polityka spójności powinna stać się przedmiotem szczególnego zainteresowania z naszej strony, wnikliwego monitoringu oraz pogłębionych, zbiektywizowanych analiz.

Niniejszy artykuł prezentuje wyniki jednej z takich analiz. Obejmuje ona państwa członkowskie UE i regiony typu NUTS 2. Za podstawowy instrument i kryterium oceny spójności gospodarczej przyjęto wskaźniki wzrostu gospodarczego, porównywane w układzie statycznym i dynamicznym.² Dość długi okres uwzględniony w analizie (do 13 lat) pozwolił zidentyfikować pewne tendencje rozwojowe i na tej podstawie sformułować wnioski dotyczące polityki spójności.

Zmiany w makroekonomicznej strukturze Unii Europejskiej

Sytuację makroekonomiczną UE oraz zachodzące w niej zmiany można zidentyfikować i ocenić w toku analizy porównawczej poziomu i dynamiki wzrostu gospodarczego poszczególnych państw członkowskich wzajemnie oraz między pewnymi ich ugrupowaniami. Do tych ostatnich należą przede wszystkim: grupa 15 państw należących do Unii przed jej poszerzeniem na wschód (tzw. „stara” Unia lub UE 15) oraz grupa 10 postkomunistycznych państw Europy Środkowowschodniej, które weszły do Unii 1 maja 2004 r. (Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Republika Czeska, Słowenia, Słowacja i Węgry) i 1 stycznia 2007 r. (Bułgaria i Rumunia), zwana „nową” Unią lub w skrócie UE 10. Dobrą podstawą tych porównań mogą służyć wskaźniki PKB obliczone w dolarach USA (USD) według kursów walut i parytetu siły nabywczej (PPP)³, publikowane w corocznych raportach Banku Światowego (*World Development Report*) i Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (*Human Development Report*). Dane te zamieszczono w tab. 1 i 3.

² W porównaniach międzynarodowych powszechnie stosowanymi miernikami wzrostu gospodarczego są wskaźniki wzrostu PKB obliczone według standardu siły nabywczej. Na tych wskaźnikach oparto też analizę przedstawioną w niniejszym artykule. Należy jednak zauważyć, że PKB jest syntetycznym ale nie jedynym miernikiem poziomu rozwoju.

³ Parytet siły nabywczej (*Purchasing Power Parity - PPP*) odzwierciedla różnice między siłą nabywczą dolara USA w danym państwie a jego siłą nabywczą w USA. Współczynniki tego parytetu ukazują, ile jednostek waluty narodowej danego kraju równoważy tę ilość dóbr i usług, którą można nabyć za 1 dolara USA (lub za jednostkę innej waluty międzynarodowej) w jego ojczyźnie. W badaniach międzynarodowych najczęściej wykorzystuje się współczynniki PPP obliczane przez Bank Światowy. Niezależnie od nich, współczynniki PPP oblicza również OECD i Eurostat.

Tabela 1. Produkt krajowy brutto państw UE 27 w 2005 r.

Państwo	PKB				
	wg kursu walut		wg parytetu siły nabywczej		
	mld USD	na 1 mieszk., tys. USD	mld USD	na 1 mieszk.	
			tys. USD	UE27=100	
UE 27	13601,2	27,8	13029,2	26,6	100
UE 15	12782,9	33,1	11588,4	30,0	113,0
Austria	306,1	37,2	277,5	33,7	126,7
Belgia	370,8	35,4	336,6	32,1	120,7
Dania	258,7	47,8	184,0	34,0	127,8
Finlandia	193,2	36,8	168,7	32,2	121,1
Francja	2126,6	34,9	1849,7	30,4	114,2
Grecja	225,2	20,3	259,6	23,4	88,0
Hiszpania	11124,6	25,9	1179,1	27,2	102,3
Irlandia	201,8	48,5	160,1	38,5	144,7
Luksemburg	36,5	79,9	27,5	60,2	226,3
Niderlandy	642,2	38,2	533,4	32,7	122,9
Niemcy	2794,9	3,9	2429,6	29,5	110,9
Portugalia	183,3	17,4	215,3	20,4	76,7
Szwecja	357,7	39,6	293,5	32,5	122,2
Wlk. Brytania	2198,8	36,5	2001,8	33,2	124,8
Włochy	1762,5	30,1	1672,0	28,5	107,1
UE 10	797,3	7,8	1416,8	13,9	52,3
Bułgaria	24,1	3,1	62,7	8,1	32,2
Estonia	11,2	8,3	19,6	14,5	57,5
Litwa	22,3	6,5	45,0	13,1	52,0
Łotwa	13,6	5,9	27,0	11,7	46,4
Polska	242,3	6,3	495,4	13,0	51,9
Rep. Czeska	107,0	10,5	198,3	19,4	77,0
Rumunia	73,3	3,4	183,9	8,5	33,7
Słowacja	41,1	7,6	78,7	14,6	57,9
Słowenia	32,2	16,1	41,8	20,9	82,9
Węgry	100,7	10,0	169,9	16,8	66,7
Cypr	15,4	20,8	16,3	22,7	85,3
Malta	5,6	13,8	7,7	19,2	72,2

Źródła: Human Development Report 2007/2008, (2007), s. 331 - 332; Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2006, (2007), obliczenia własne.

Z danych tab. 1 wynika, że państwa UE 10 są znacznie słabiej rozwinięte gospodarczo niż UE 15. Wytworzony w tym ugrupowaniu w 2005 r. PKB, liczony wg kursów walut, wynosił 797,3 mld USD i był tylko nieco mniejszy niż PKB niedużych Niderlandów. Same tylko Niemcy - państwo członkowskie o największym potencjale gospodarczym w UE, wytworzyły PKB prawie 4 razy większy niż cała UE 10. W przeliczeniu na 1 mieszkańca omawiany wskaźnik wynosił w UE 10 – 7,8 tys. USD, zaś w UE 15 – 31,6 tys. USD, to jest 4 razy więcej. W tym ujęciu, od najwyższej rozwiniętego państwa UE 15 (Luksemburga) Europę Środkowo-wschodnią dzielił dystans blisko 10 razy, a od najslabiej rozwiniętego (Portugalii) ponad 2 razy.

Znacznie korzystniej gospodarka EŚW prezentuje się we wskaźnikach obliczonych według parytetu siły nabywczej, ponieważ poziom cen rynkowych jest tutaj niższy niż w Europie Zachodniej i USA. W tym ujęciu cała UE 10 wytworzyła w 2005 r. PKB o wartości 1416,8 mld USD, co stanowiło około 12% w stosunku do UE 15. Wskaźnik ten był 2,5 raza wyższy niż w przypadku wspomnianych Niderlandów, zaś od Niemiec niższy o około 1,6 raza. W przeliczeniu *per capita* wynosił on 13,9 tys. USD, tj. 48,9% przeciętnej dla UE 15 i 55,1% przeciętnej dla UE 27.

Porównując wskaźniki PKB można stwierdzić, że UE 10 jest nieco ponad dwukrotnie słabiej rozwinięta gospodarczo niż UE 15. Przeciętny dla UE 10 PKB wg PPP na 1 mieszkańca w 2005 r. stanowił 48,9% w stosunku do analogicznego wskaźnika UE 15 i 52,3% UE 27. Poszczególne państwa tego ugrupowania reprezentują jednak poziom znacznie zróżnicowany. Najwyższym cieszy się Słowenia, która 1 stycznia 2007 r. weszła do strefy euro jako pierwszy i na razie jedyny kraj postkomunistyczny. Państwo to w 2005 r. wytworzyło PKB wg kursów walut na 1 mieszkańca o wartości 16,1 tys. USD, co stanowiło 50,9% przeciętnej UE 15. Było to nawet nieco więcej niż w Portugalii. Natomiast wg PPP wskaźnik ten wynosił 20,9 tys. USD, tj. 73,6% w stosunku do przeciętnej UE 15 i 82,9% przeciętnej UE 27. Na ostatnim miejscu w UE 10 i jednocześnie w całej Wspólnocie znalazła się Bułgaria, w której PKB na 1 mieszkańca wynosił: wg kursów walut – 3,1 tys. USD (9,8% średniej UE 15 i 11,8% średniej UE 27), wg PPP – 8,1 tys. USD (28,5% średniej UE 15 i 32,2% średniej UE 27). Polska, ze względu na stosunkowo duże rozmiary swej gospodarki, przoduje w tej grupie pod względem całkowitego PKB, natomiast w przeliczeniu na 1 mieszkańca zajmowała w 2005 r. 24. miejsce w UE 27 i 7. w UE 10, wyprzedzając Łotwę, Rumunię i Bułgarię.

Analiza wskaźników wzrostu realnego PKB dowodzi, że w ostatnich latach ma miejsce proces zbliżania się rozwoju gospodarczego obydwu porównywanych ugrupowań (UE 15 i UE 10). Opóźnienie gospodarcze państw EŚW powoli lecz systematycznie się zmniejsza, o czym świadczą dane tab. 2. Jak z nich wynika, wszystkie te państwa w latach 1998 – 2004 poprawiły swoją pozycję w UE.

Tabela 2. PKB państw EŚW, wg PPP, na 1 mieszkańca, w latach 1998 – 2004, w % średniej UE 27 (UE27=100)

Państwo	1998		2000	2002	2004		Zmiana w pkt. proc. (2004-1998)
	UE 27 =100	miejsce w UE 27			UE 27 =100	miejsce w UE 27	
UE 15	115,5	X	115,2	114,3	112,7	X	-2,8
Bułgaria	27,3	27	27,8	29,6	32,2	27	4,9
Estonia	41,3	23	44,1	48,9	57,5	22	16,2
Litwa	40,8	24	39,8	43,8	52,0	23	11,2

Austria	128,4	2	125,5	122,0	120,0	123,4	123,4	122,9	123,0	122,4	122,0	4	-6,4
Dania	125,3	3	126,0	124,9	121,4	119,3	112,4	121,8	122,1	120,9	120,1	5	-5,2
Luksemburg	177,6	1	222,0	214,6	220,7	236,7	240,8	251,0	257,0	259,4	262,7	1	85,1
Państwa słabo rozwinięte w 1995 r.													
Grecja	71,7	17	72,7	73,2	77,2	80,2	81,4	84,0	85,2	85,5	86,3	15	14,6
Irlandia	99,7	12	126,1	128,5	132,3	134,4	135,7	138,8	139,8	139,5	139,3	2	39,6
Portugalia	75,4	16	80,3	79,8	79,5	73,5	72,1	71,7	70,4	69,3	68,8	20	-6,6
Hiszpania	87,0	13	92,1	93,2	95,2	96,7	96,6	97,9	97,6	97,3	97,6	12	10,6
Państwa EŚW													
Bułgaria	25,6 ²	26	26,5	28,1	28,4	31,1	32,4	33,7	35,0	36,2	37,7	27	12,1 ⁵
Czechy	69,6	18	64,7	65,8	67,7	70,7	72,1	73,6	75,9	77,2	79,0	17	9,4
Estonia	35,3	23	42,1	43,7	46,8	51,2	53,4	59,8	65,0	68,8	72,8	18	37,5
Węgry	49,3	20	53,9	56,9	59,1	60,8	61,3	62,5	63,4	63,1	63,3	22	14,0
Łotwa	29,7	25	35,3	37,1	38,7	41,2	43,7	48,6	53,3	57,0	60,3	23	30,6
Litwa	33,9	24	37,9	40,1	41,9	47,1	49,0	52,1	54,8	57,3	52,5	24	18,6
Polska	40,5	22	46,7	46,1	46,3	46,9	58,7	49,7	51,3	52,9	54,5	25	10,2
Rumunia	25,3 ³	27	24,9	26,2	28,1	29,9	32,6	34,2	35,9	37,3	38,9	26	13,6 ⁶
Słowacja	44,3	21	47,4	48,7	51,0	52,8	54,4	57,1	60,2	63,4	65,8	21	21,5
Słowenia	69,0	19	72,7	73,9	74,5	77,4	79,9	81,9	83,6	84,5	85,6	16	16,6

p) prognoza

¹ 1998   ⁴ 2008-1998² 1997   ⁵ 2008-1997³ 1999   ⁶ 2008-1999

Źródło: obliczenia własne, na podstawie danych Eurostatu: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (stan na dzień 8.05.2007).

Dane zawarte w tab. 3 dowodzą, że w UE rzeczywiście następuje proces stopniowego i powolnego, lecz systematycznego zbliżania się poziomów rozwoju gospodarczego państw członkowskich. Przeciętny PKB PPP na 1 mieszkańca w wysokorozwiniętej UE 15 przybliżyła się do analogicznych wskaźników UE 25 i UE 27. Zwraca uwagę fakt, że strefa euro (obejmująca od 1 stycznia 2007 r. 13 państw) przybliżyła się do UE 25 nawet nieco szybciej niż UE 15. W związku z tym, gdy UE 27 w latach 1998 – 2008 poprawiła swoją pozycję względem UE 25 (wprawdzie tylko o 0,5 punkta procentowego – p. p.), to UE 15 pogorszyła ją o 4,3 p. p., a strefa euro nawet o 4,7 p. p. Stało się tak dlatego, że znaczny spadek pozycji względem średniej UE 25 odnotowały wszystkie mocarstwa ekonomiczne UE z wyjątkiem Wielkiej Brytanii, największy we Włoszech (w ciągu 13 lat aż o 17,3 p. p.), następnie w Niemczech (o 12,1 p. p.) i Francji (o 10,8 p. p.). Natomiast Wielka Brytania, która od swych kontynentalnych partnerów odróżnia się konserwatywno – liberalnym modelem polityki gospodarczej, a także tym, że zachowała swą narodową walutę, osiągnęła wzrost swojej pozycji o 6,2 p. p.

Wśród państw o najwyższym PKB *per capita* na początku analizowanego okresu wyróżnia się Luksemburg, który jeszcze bardziej umocnił swoją i tak wyjątkowo wysoką pozycję, zwiększając przewagę nad średnią UE 25 aż o 85,1 p. p. W 2008 r. państwo to powinno osiągnąć 262,7% średniej UE 25, co jeszcze bardziej zwiększy jego przewagę nie tylko w Unii, lecz także w całym świecie. Luksemburg jest jednak szczególnym państwem, o specyficznych uwarunkowaniach gospodarczych, trudnych do porównania z innymi członkami Wspólnoty. Pozostali dwaj liderzy nieco obniżyli swe pozycje: Austria spadła z miejsca 2. na 5., Dania z 3. na 4.

W grupie państw najslabiej rozwiniętych w roku wyjściowym bardzo wyróżnia się Irlandia. Ten kraj odniósł niebywały sukces, przesuując się z 12. na 2. miejsce w UE i jednocześnie w skali światowej. „Celtycki tygrys” znakomicie wykorzystał szanse i możliwości

wynikające z integracji europejskiej i poprawił swoją pozycję względem średniej UE 25 aż o 39,6 p. p. Szybko rozwijały się także Hiszpania i Grecja, natomiast Portugalia – przeciwnie, spadła z miejsca 16. na 20.

Wszystkie państwa Europy Środkowowschodniej (ostatnia grupa) zmniejszyły swój dystans do wyżej rozwiniętych państw UE. Według danych tab. 3, najbardziej w kierunku średniej UE 25 przesunęła się Estonia (o 37,5 p. p.), co zapewniło jej awans z miejsca 23. na 18. Wysoką dynamiką wzrostu gospodarczego wykazały się także pozostałe państwa bałtyckie (Litwa i Łotwa) oraz Słowacja. Najślabsze tempo wzrostu w tej grupie wykazała Republika Czeska i Polska.

Gospodarka EŚW, opóźniona w rozwoju w stosunku do Europy Zachodniej, w porównaniu do Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP) jest w znacznie lepszej sytuacji (zob. tab. 4). W 2004 r. cała WNP, działająca na obszarze ponad 22 mln km²⁴ wytworzyła PKB wg kursów walut - 751,7 mld USD (6,2% wobec UE 15; 5,8% UE 27 i 112,6% UE 10) a wg PPP - 2062,4 mld USD (18,8% UE 15; 16,7% UE 27 i 156,0% UE 10). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wskaźnik ten wynosił: wg kursów walut - 2702 USD (8,5% średniej UE 15; 10,3% UE 27 i 41,6% UE 10), wg PPP - 7413 USD (25,9% średniej UE 15; 29,4% UE 27 i 57,5% UE 10). Dystans dzielący WNP od EŚW (liczony wg PKB PPP na 1 mieszkańca), jest więc blisko dwukrotny, to znaczy podobny do tego, jaki dzieli EŚW od UE 15.

Tabela 4. Produkt Krajowy Brutto członków Wspólnoty Niepodległych Państw w 2004 r.

Państwo	Powierzchnia, tys. km ²	Ludność		PKB wg kursów walut		PKB wg PPP	
		mln osób	na 1 km ²	mld USD	na 1mieszk., USD	mld USD	na 1mieszk., USD
WNP	22109,9	278,2	13	751,7	2702	2062,4	7413
Armenia	29,7	3,0	103	3,1	1017	12,4	4101
Azerbejdżan	86,6	8,4	96	8,5	1026	34,5	4153
Białoruś	207,6	9,8	48	22,9	2330	68,5	6970
Gruzja	69,7	4,5	71	5,2	1151	12,8	2844
Kazachstan	2724,9	14,8	5	40,7	2117	111,6	7440
Kirgistan	199,9	5,2	25	2,2	433	9,9	1935
Mołdowa	33,8	4,2	126	2,6	615	7,3	1729
Rosja	17075,4	143,9	9	581,4	4042	1424,4	9902
Tadżykistan	143,1	6,4	46	2,1	322	7,7	1202
Turkmenistan	488,1	4,8	10	6,2	1294	20,9	4584
Ukraina	603,7	47,0	79	64,8	1366	303,4	6394
Uzbekistan	447,4	26,2	57	12,0	456	49,0	1869

Źródła: Human Development Report, 2006, UNDP, New York, s. 331-333; obliczenia własne.

WNP jest wewnętrznie jeszcze bardziej zróżnicowana niż EŚW. Rosja, jako lider tego ugrupowania, wytworzyła w 2004 r. PKB wg kursów walut - 581,4 mld USD (77,3% analogicznego wskaźnika całego WNP), a wg PPP - 1424,4 mld USD (69,1% w stosunku do WNP). W przeliczeniu na 1 mieszkańca, wg PPP, było to 9,9 tys. USD - najwięcej w WNP,

⁴Dla porównania: powierzchnia całego kontynentu europejskiego wynosi ok. 10,5 mln km², UE 27 blisko 4,4 mln km², a UE 10 tylko nieco ponad 1 mln km².

lecz ciągle jeszcze mniej niż w 1989 r., gdy Rosja⁵ osiągnęła wskaźnik 11,4 tys. USD (w cenach porównywalnych). Kolejne miejsce zajęły Kazachstan i Białoruś, które, w przeciwieństwie do Rosji, po kilkunastu latach transformacji przekroczyły poziom z 1989 r. Natomiast bardzo zła sytuacja gospodarcza panuje w takich państwach, jak: Tadżykistan, Mołdowa i Gruzja. Pierwsze z nich wytworzyło w 2004 r. zaledwie 1202 USD (*per capita*, PPP), co stanowiło, choć trudno w to uwierzyć, 42% poziomu z 1988 r.; drugie - 1729 USD, tj. 41% poziomu z 1989 r., a trzecie - 2844 USD, tj. 44% poziomu z 1986 r. (!). W sumie, poziom sprzed uruchomienia procesu przemian nie osiągnęło do 2004 r. jeszcze 7 na 12 państw członkowskich WNP. WNP jest wewnętrznie jeszcze bardziej zróżnicowana niż EŚW. Rosja, jako lider tego ugrupowania, wytworzyła w 2004 r. PKB wg kursów walut - 581,4 mld USD (77,3% analogicznego wskaźnika całego WNP), a wg PPP - 1424,4 mld USD (69,1% w stosunku do WNP). W przeliczeniu na 1 mieszkańca, wg PPP, było to 9,9 tys. USD - najwięcej w WNP, lecz ciągle jeszcze mniej niż w 1989 r., gdy Rosja⁶ osiągnęła wskaźnik 11,4 tys. USD (w cenach porównywalnych). Kolejne miejsce zajęły Kazachstan i Białoruś, które, w przeciwieństwie do Rosji, po kilkunastu latach transformacji przekroczyły poziom z 1989 r. Natomiast bardzo zła sytuacja gospodarcza panuje w takich państwach, jak: Tadżykistan, Mołdowa i Gruzja. Pierwsze z nich wytworzyło w 2004 r. zaledwie 1202 USD (*per capita*, PPP), co stanowiło, choć trudno w to uwierzyć, 42% poziomu z 1988 r.; drugie - 1729 USD, tj. 41% poziomu z 1989 r., a trzecie - 2844 USD, tj. 44% poziomu z 1986 r. (!). W sumie, poziom sprzed uruchomienia procesu przemian nie osiągnęło do 2004 r. jeszcze 7 na 12 państw członkowskich WNP.

Tendencje rozwojowe w przekroju regionalnym

Państwa UE 10, podobnie jak inne państwa europejskie, są nie tylko zróżnicowane pod względem powierzchni, liczby ludności, potencjału gospodarczego itd., ale także różnią się pod względem ustroju terytorialnego i podziału administracyjnego. Integracja w ramach UE, w tym zwłaszcza wspólnotowa polityka regionalna, wymaga porównywalności danych statystycznych w przekroju terytorialnym. Jest to konieczne, przede wszystkim, z punktu widzenia procedur stosowanych w podziale środków funduszy strukturalnych. W związku z tym ustanowiono Nomenklaturę Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS⁷), która dzieli cały obszar UE na regiony NUTS pięciu poziomów. Pierwsze trzy to poziomy regionalne, dwa ostatnie – lokalne. Poziom najwyższy (NUTS 1) został uznany za odpowiedni do analizowania problemów regionalnych w skali całej UE i obejmuje poszczególne, mniejsze państwa członkowskie w całości, albo, w przypadku większych państw, grupy regionów (tzw. makroregiony), z których każda powinna liczyć od 3 do 7 mln ludności. Poziom NUTS 2 pozwala na ujęcie zagadnień spójności społecznej i gospodarczej w układzie: region – kraj i obejmuje jednostki o liczbie mieszkańców od 800 tys. do 1 mln osób. Poziom NUTS 3 jest wykorzystywany we wdrażaniu poszczególnych instrumentów polityki regionalnej UE; jednostki tego szczebla winny posiadać od 150 tys. do 800 tys. mieszkańców. Państwa mniejsze (w EŚW są to: Estonia, Litwa, Łotwa i Słowenia) stanowią w całości zarówno jednostki typu NUTS 1 jak i NUTS 2 i dzielą się dopiero na poziomie NUTS 3. W Republice Czeskiej i Słowacji nie występuje podział na szczeblu NUTS 1, a Bułgaria, Polska, Rumunia i Węgry

⁵ Obecne państwa członkowskie WNP do grudnia 1991 r. jako tzw. socjalistyczne republiki radzieckie należały do mocarstwa komunistycznego o nazwie Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). Wraz z nimi do ZSRR należały także: Estonia, Litwa i Łotwa.

⁶ Obecne państwa członkowskie WNP do grudnia 1991 r. nie posiadały suwerenności i jako tzw. socjalistyczne republiki radzieckie należały do mocarstwa komunistycznego o nazwie Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). Wraz z nimi do ZSRR należały także: Estonia, Litwa i Łotwa.

⁷ Pełna nazwa w jęz. francuskim: *Nomenclature des unités territoriales statistiques*.

zostały podzielone na NUTS wszystkich szczebli. W sumie w UE 10 funkcjonuje 21 regionów NUTS 1, 53 NUTS 2 i 190 NUTS 3 (tab. 5).

Tabela 5. Podział państw UE 10 na regiony NUTS, 2007 r.

Państwo	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3
UE 27	94	268	1284
UE 10	21	53	190
Bułgaria	2	6	28
Estonia	1	1	5
Litwa	1	1	10
Łotwa	1	1	6
Polska	6	16	45
Republika Czeska	1	8	14
Rumunia	4	8	42
Słowacja	1	4	8
Słowenia	1	1	12
Węgry	3	7	20

Źródło: Eurostat, http://ec.europa.eu/comm/eurostat/ramon/nuts/introannex_regions_en.html (stan na dzień 8.05.2007).

Podstawowe dane o rozwoju gospodarczym regionów EŚW prezentuje tab. 6. Jak z niej wynika, gospodarka tych regionów jest wyraźnie słabsza niż ich odpowiedników w tzw. starej UE. Z drugiej jednak strony, widoczna jest wyższa dynamika rozwojowa, dzięki której, w większości przypadków, następuje zmniejszenie stopnia zacofania i powolne zbliżanie do średniej unijnej.

Analizując wskaźniki PKB PPP na 1 mieszkańca w stosunku do średniej UE 27 łatwo zauważyć, iż w 1995 r. wśród całej zbiorowości tylko dwa (regiony Pragi i Bratysławy) przekraczały próg 75% wspomnianej średniej, stanowiący górną granicę, do której udzielane jest wsparcie strukturalne. W przedziale 50 – 75% znajdowało się wówczas 12 regionów: pozostałe regiony Republiki Czeskiej (oprócz wyżej wspomnianej Pragi), dwa węgierskie, Słowenia i dwa województwa polskie (mazowieckie i śląskie). Wszystkie pozostałe NUTS 2 nie sięgnęły nawet połowy tej średniej, przy czym 3 regiony najslabiej rozwinięte (rumuńskie: Nord-Est, Sud Muntenia, Sud-Vest Oltenia) znalazły się poniżej 25%, a 36 innych w przedziale 25 - 50%. Świadczy to o tak wielkim opóźnieniu rozwojowym, że można go określić jako dystans cywilizacyjny.

Tabela 6. PKB regionów NUTS 2 Europy Środkowowschodniej, wg parytetu siły nabywczej, na 1 mieszkańca, w % średniej UE 27 (UE 27 = 100)

Region	1995	2000	2004	zmiana w pkt. proc. w latach		
				1995 - 2000	2000 - 2004	1995 - 2004
UE 15	115,7	115,2	112,7	-0,5	-2,5	-3,0
Bułgaria	32,2	27,8	32,2	-4,4	+4,4	-
1. Severen tsentralen	26,7	23,3	26,4	-3,4	+3,1	-0,3
2. Severoiztochen	30,1	26,4	29,3	-3,7	+2,9	-0,8
3. Severozapaden	26,5	25,4	25,6	-1,1	+0,2	-0,9

4. Yugoiztochen	31,4	29,1	29,9	-2,3	+0,8	-1,5
5. Yugozapaden	43,6	36,3	49,1	-7,3	+12,8	+5,5
6. Yuzhen tsentralen	27,0	21,0	25,6	-6,0	+4,6	-1,4
Czechy	71,8	68,0	77,0	-3,8	+9,0	+5,2
7. Jihovýchod	66,5	61,0	67,4	-5,5	+6,4	+0,9
8. Jihozápad	68,3	66,1	69,6	-2,2	+6,5	+1,3
9. Moravskoslezsko	62,5	53,0	61,1	-9,5	+8,1	-1,4
10. Praha	122,5	135,6	157,1	+13,1	+21,5	+34,6
11. Severovýchod	65,6	61,2	63,7	-4,4	+2,5	-1,9
12. Severozápad	67,8	55,8	60,7	-12,0	+4,9	-7,1
13. Středni Čechy	62,0	64,0	69,9	+2,0	+5,9	+7,9
14. Středni Morava	62,5	55,6	59,8	-6,9	+4,2	-2,7
15. Estonia	35,1	44,1	57,5	+9,0	+13,4	+22,4
Węgry	51,1	56,6	64,0	+5,5	+7,4	+12,9
16. Dél-Alföld	42,5	40,4	44,2	-2,1	+3,8	+1,7
17. Dél-Dunántúl	41,7	42,3	45,6	+0,6	+3,3	+3,9
18. Észak-Alföld	36,5	36,0	41,9	-0,5	+5,9	+5,4
19. Észak-Magyarország	37,2	36,5	42,5	-0,7	+6,8	+5,3
20. Közép-Dunántúl	46,3	55,3	61,1	+9,0	+5,8	+14,8
21. Közép-Magyarország	73,8	87,6	101,6	+13,8	+14,0	+27,8
22. Nyugat-Dunántúl	52,7	64,7	66,8	+12,0	+2,1	+14,1
23. Łotwa	31,2	37,1	46,4	+5,9	+9,3	+15,2
24. Litwa	35,7	39,8	52,0	+4,1	+12,2	+16,3
Polska	42,5	49,0	51,9	+6,5	+2,9	+9,4
25. Dolnośląskie	44,6	50,9	51,7	+6,3	+0,8	+7,1
26. Kujawsko-pomorskie	42,4	44,8	45,4	+2,4	+0,6	+3,0
27. Lubelskie	33,2	34,3	35,2	+1,1	+0,9	+2,0
28. Lubuskie	41,7	44,1	45,4	+2,4	+1,3	+3,7
29. Łódzkie	38,7	44,1	46,7	+5,4	+2,6	+8,0
30. Małopolskie	37,2	42,6	43,4	+5,4	+0,8	+6,2
31. Mazowieckie	54,3	74,0	76,8	+19,7	+2,8	+22,5
32. Opolskie	41,5	41,4	43,6	-0,1	+2,2	+2,1
33. Podkarpackie	32,4	34,2	35,4	+1,8	+1,2	+3,0
34. Podlaskie	32,8	36,9	37,9	+4,1	+1,0	+5,1
35. Pomorskie	43,2	48,7	49,6	+5,5	+0,9	+6,4
36. Śląskie	50,4	52,8	57,0	+2,4	+4,2	+6,6
37. Świętokrzyskie	33,4	38,0	39,3	+4,6	+1,3	+5,9
38. Warmińsko-mazurskie	34,1	38,4	39,4	+4,3	+1,0	+5,3
39. Wielkopolskie	41,8	52,2	54,5	+10,4	+2,3	+12,7
40. Zachodniopomorskie	43,8	49,8	47,2	+6,0	-2,6	+3,4
Rumunia	27,6 ¹	26,1	33,7	-1,5 ²	+7,6	+6,1 ³
41. Bucuresti-Ilfov	45,2 ¹	54,0	64,5	+8,8 ²	+10,5	+19,3 ³
42. Centru	29,3 ¹	27,9	35,5	-1,4 ²	+7,6	+6,2 ³
43. Nord-Est	22,0 ¹	18,2	23,6	-3,8 ²	+5,4	+1,6 ³
44. Nord-Vest	26,5 ¹	24,3	33,0	-2,2 ²	+8,7	+6,5 ³
45. Sud-Est	27,5 ¹	23,2	30,7	-4,3 ²	+7,5	+3,2 ³
46. Sud-Muntenia	23,5 ¹	21,5	28,4	-2,0 ²	+6,9	+4,9 ³
47. Sud-Vest Oltenia	24,9 ¹	22,1	28,8	-2,8 ²	+6,7	+3,9 ³
48. Vest	28,1 ¹	26,9	39,0	-1,2 ²	+12,1	+10,9 ³
Słowacja	46,7	49,7	57,9	+3,0	+8,2	+11,2
49. Bratislavský kraj	100,0	107,9	129,3	+7,9	+21,4	+29,3
50. Stredné Slovensko	35,3	41,0	46,7	+5,7	+5,7	+11,4
52. Východné Slovensko	38,3	37,4	42,3	-0,9	+4,9	+4,0

53. Zápavné Slovensko	44,5	47,1	52,7	+2,6	+5,6	+8,2
54. Słowenia	71,2	76,3	82,9	+5,1	+7,0	+12,1

¹1998, ²1998 – 2000, ³1998 – 2004.

Uwaga: Ze względu na niewielkie terytorium, Estonia, Łotwa, Litwa i Słowenia są jednocześnie państwami i pojedynczymi regionami NUTS2, dlatego ich nazwy zostały wyróżnione pogrubieniem.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (stan na dzień 28.07.2007).

W latach 1995-2004 sytuacja gospodarcza regionów środkowoeuropejskich uległa istotnym zmianom: prawie wszystkie poprawiły swoją pozycję w UE. Wspomniany próg 75% średniej, obok dwu już wcześniej wymienionych regionów, przekroczyły trzy następne: węgierski Közép – Magyarország (region Budapesztu), Słowenia i polskie województwo mazowieckie.⁸ Najwyżej rozwinięty region Europy Środkowowschodniej - miasto Praga - znalazł się na 12. pozycji wśród 268 regionów NUTS 2, drugi (region Bratysławy) na 37. pozycji, trzeci (region Budapesztu) na 116, czwarty (Słowenia) na 185., a ostatnim regionem z tych, które przekroczyły próg 75% średniej unijnej było województwo mazowieckie, które znalazło się na miejscu 197. Tylko jeden region uplasował się poniżej 25% średniej UE 27 (rumuński Nord – Est), w przedziale 25-50% tej średniej znalazło się 31 regionów, a 16 w przedziale 50-75%. Najbardziej dynamicznymi okazały się regiony dużych miast, które znacznie zwiększyły swą przewagę nad pozostałymi. Szczególnie dużo zyskały wymienione już regiony stołeczne. Wśród pozostałych zwraca uwagę wysoka dynamika rozwojowa państw – regionów bałtyckich: Estonii, Litwy i Łotwy. Sukcesy gospodarcze tych państw, które jeszcze niedawno funkcjonowały w ramach jednolitego kompleksu gospodarki narodowej ZSRR i doświadczały niezwykle dramatycznych tego konsekwencji, musi budzić szczególne uznanie. Warto dodać, iż państwa te w połowie lat 1990. wprowadziły podatek liniowy od dochodów osób fizycznych i prawnych. Natomiast najmniej dynamicznymi okazały się regiony bułgarskie i czeskie. W Bułgarii aż pięć z sześciu NUTS 2 pogorszyło swoją pozycję w Unii, a w Republice Czeskiej dotyczyło to połowy regionów (czterech z ośmiu).

Zmiany w dynamice poszczególnych państw i regionów nie były zsynchronizowane w czasie i następowały w różnych okresach. Lata 1995 – 2000 stosunkowo najkorzystniejsze były dla regionów polskich, a także, chociaż już w mniejszym stopniu, dla Estonii, Łotwy i niektórych regionów węgierskich. Natomiast w takich państwach, jak Bułgaria, Rumunia i Czechy, wystąpiło pogorszenie względnej pozycji większości regionów (wyjątkiem były regiony stołeczne, które we wszystkich państwach rozwijały się bardzo szybko). Sytuacja uległa odwróceniu po roku 2000, gdy tempo wzrostu gospodarczego zwiększyło się właśnie w tych regionach, które poprzednio odnotowały słabą dynamikę, a jednocześnie spadło w tych, które przedtem rozwijały się bardzo szybko (polskich, węgierskich i in.). Na przykład: województwo mazowieckie w latach 1995 – 2000 poprawiło swoją pozycję o 19,7 p. p., a w latach 2000 – 2004 już tylko o 2,8 p. p.; województwo zachodniopomorskie najpierw odnotowało wzrost o 6,0 p. p., a potem spadek o 2,6 p. p. Zupełnie inaczej było w bułgarskim Yugożapaden (najpierw spadek o 7,3 p. p., potem wzrost o 12,8 p. p.), czy rumuńskim Vest (najpierw spadek o 1,2 p. p., potem wzrost o 12,1 p. p.). Wydaje się, że zauważona asymetria czasowa wynika ze zróżnicowanego zaawansowania procesów transformacji systemowej i integracji europejskiej. Jak wiadomo, w latach 1990. Polska była jednym z liderów tych procesów, podczas gdy Czechy stosowały model tzw. transformacji ewolucyjnej, a Bułgaria i Rumunia

⁸ Najwyższy poziom rozwoju reprezentują przeważnie te regiony, na obszarze których leżą duże aglomeracje miejskie. Ich porównywanie z regionami nieposiadającymi dużych miast jest zatem utrudnione.

opóźniały akcesję do UE. Negatywny wpływ na wzrost gospodarczy wielu regionów EŚW wywarł też kryzys rosyjski z 1998 r., który szczególnie dotknął gospodarkę Bułgarii.

Dane tab. 6 dowodzą, że w Unii Europejskiej powoli wyróżnia się poziom rozwoju gospodarczego nie tylko państw członkowskich, lecz także regionów NUTS 2. Tendencja ta dobrze świadczy o skuteczności prowadzonej przez Unię polityki spójności, a w tym polityki strukturalnej i regionalnej. Jednocześnie daje się jednak zauważyć tendencja przeciwna, a mianowicie pogłębiają się różnicowania międzyregionalne zachodzące wewnątrz poszczególnych państw. Zjawisko to odzwierciedlają dane zestawione w tab. 7.

Tabela 7. Różnicowania poziomu rozwoju gospodarczego¹, wg regionów NUTS 2, w latach 1995 i 2004

Państwo	Region		Stosunek 2:3	Region		Stosunek 5:6
	najsłabiej rozwinęty	najwyżej rozwinęty		najsłabiej rozwinęty	najwyżej rozwinęty	
	1995			2004		
1	2	3	4	5	6	7
Bułgaria	Severozapaden	Yugozapaden	1:1,7	Severozapaden	Yugozapaden	1:1,9
Polska	Podkarpackie	Mazowieckie	1:1,7	Lubelskie	Mazowieckie	1:2,2
Rep. Czeska	Středni Čechy	Praha	1:2,4	Středni Mo- rava	Praha	1:2,6
Rumunia	Nord - Est	Bucuresti - Ilfov	1:1,9 ²	Nord - Est	Bucuresti - Ilfov	1:2,7
Słowacja	Stredné Slovensko	Bratislavský kraj	1:2,8	Východné Slovensko	Bratislavský kraj	1:3,1
Węgry	Észak-Alföld	Közép- Magyarország	1:2,0	Észak-Alföld	Közép- Magyarország	1:2,4

¹ Mierzone wskaźnikami PKB PPP na 1 mieszkańca.

² 1998

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W każdym z państw figurujących w tab. 7⁹ pogłębiły się międzyregionalne różnicowania PKB. Największe różnicowania występują na Słowacji, w Rumunii i Republice Czeskiej, najmniejsze w Bułgarii i Polsce. Zaobserwowana tendencja do polaryzacji struktur regionalnych może rodzić wątpliwości co do skuteczności, a nawet zasadności, prowadzonej w UE polityki spójności. Wątpliwości te nie wydają się jednak słuszne, ponieważ można sądzić, że gdyby ta polityka nie była prowadzona, dysproporcje międzyregionalne byłyby znacznie, być może nawet wielokrotnie, większe. Przypuszczenie to potwierdzają zmiany w strukturze regionalnej Wspólnoty Niepodległych Państw, gdzie brak systemowo prowadzonych działań na rzecz spójności gospodarczej doprowadził szybko do ukształtowania się bardzo dużych różnic w poziomie i tempie rozwoju gospodarczego poszczególnych państw i regionów. Różnicowania tej skali, jakie aktualnie występują zarówno w UE 10 jak i UE 15, nie są zbyt duże jeśli porównać je do sytuacji panującej w wielu innych państwach, w tym w Stanach Zjednoczonych, nie wspominając już o Azji wschodniej czy Ameryce Łacińskiej.

⁹ W tab. 7 nie ma informacji o Estonii, Litwie, Łotwie i Słowenii, ponieważ te państwa, jak już wspomniano, nie dzielą się na poziomie NUTS 2. Jednak analiza dostępnych danych na poziomie NUTS 3 dowodzi, że również tam dysproporcje przestrzenne w rozwoju gospodarczym pogłębiają się.

Podsumowanie

Unia Europejska jako całość stanowi wyjątkowy fragment współczesnego świata, w którym międzypaństwowe i międzyregionalne dysproporcje i zróżnicowania w poziomie rozwoju gospodarczego nie tylko nie pogłębiają się, lecz ulegają stopniowej niwelacji. W dużym stopniu jest to zasługą wspólnotowej polityki spójności. Efekty tej polityki zależą jednak nie tylko od kreujących ją organów Unii, lecz także od samych beneficjentów. Poszczególne państwa i regiony w różnym stopniu wykorzystują oferowane im środki wsparcia. Państwem, które najpełniej je wykorzystywało, jest Irlandia. Przeciwnym przykładem jest Portugalia, która nie zdołała poprawić swej pozycji w Unii, a relatywnie nawet ją nieco pogorszyła.

Polityka spójności bardzo się skomplikowała po akcesji znacznie słabiej rozwiniętych gospodarczo państw postkomunistycznych, z których wszystkie spełniają kryteria dostępu do instrumentów i środków tej polityki. Z drugiej strony, dynamika rozwojowa tych państw jest – przeciętnie rzecz biorąc – znacznie wyższa niż w UE 15. Państwa te sprawnie zmniejszają dystans w stosunku do UE 15 i jednocześnie poprawiają sytuację na rynku pracy. Jednym z najważniejszych źródeł tych sukcesów jest niewątpliwie przynależność do UE i otrzymywane od niej wsparcie. Wynika stąd, że postulat spójności gospodarczej jest nie tylko deklaracją polityczną, lecz także realnym celem, skutecznie wprowadzanym w życie.

Rozwój państw i regionów jest procesem nierównomiernym, zarówno w wymiarze czasowym jak i przestrzennym. Analiza porównawcza danych statystycznych wykazała, że większość regionów polskich i węgierskich (oraz niektóre inne) rozwijała się szybciej w drugiej połowie lat 1990., a później zwolniła tempo wzrostu. Natomiast dla regionów czeskich, słowackich, rumuńskich i bułgarskich lepsze były lata 2000. Liderami procesu dochodzenia do średniej unijnej były państwa bałtyckie, a szczególnie Estonia.

Najwyższą dynamiką rozwoju w całej badanej zbiorowości charakteryzowały się regiony wielkomiejskie. Są one najbardziej atrakcyjne dla przedsiębiorców, absorbują największe nakłady inwestycyjne – w dużej części zagraniczne i dlatego ich przewaga nad pozostałymi regionami ciągle się zwiększa. Zjawisko to dowodzi, iż wraz z systemem rynkowym do EŚW wkroczył proces tzw. metropolizacji.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że EŚW, która składa się z państw słabszych gospodarczo, może wiele zyskać dzięki polityce spójności. Korzyści te w dużym stopniu będą zależą od postawy i zdolności absorpcyjnych tych państw oraz działających w nich samorządów terytorialnych, przedsiębiorców i innych podmiotów. Należy więc systematycznie monitorować i analizować zmieniającą się sytuację, aby stworzyć warunki dla najbardziej efektywnego wykorzystania środków pomocowych UE.

BIBLIOGRAFIA

1. Bachtler J., Wren C., (2006), Evaluation of European Union Cohesion Policy: Research and Policy Challenges, „Regional Studies”, Vol. 40, No. 2, ss. 143 – 154.
2. European Communities, Growing Regions, Growing Europe. Fourth Report on Economic and Social Cohesion, (2007), Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
3. Human Development Report, (2006), UNDP, Palgrave Macmillan, New York.
4. Human Development Report 2007/2008, (2007), UNDP, Palgrave Macmillan, New York.
5. Kamiński I. C., (2004), Unia Europejska. Podstawowe akty prawne, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa.

6. Kosiedowski W. (red.), Regiony Europy Środkowej i Wschodniej wobec globalizacji i integracji międzynarodowej, Uniwersytet Mikołaja Kopernika i Włocławskie Towarzystwo Naukowe, Włocławek 2005.
7. Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2006, (2007), GUS, Warszawa.
8. World Development Report 2006. Equity and Development, (2006), The World Bank, Washington DC.